

«Παναγία, η Ζωοδόχος Πηγή»

Μας αξίωσε φέτος ο Θεός να γιορτάσουμε και πάλι το ευλογημένο Πάσχα. Αφού ζήσαμε πρώτα τα γεγονότα της πορείας του Κυρίου μας προς τα φριχτά Του Πάθη, την σταυρική θυσία, και την Ταφή Του, φτάσαμε στην λαμπροφόρο Ανάστασή Του για την οποία χαιρέται ολόκληρος ο χριστιανικός κόσμος.

Η Ανάσταση του Χριστού είναι η καρδιά και το θεμέλιο της πίστεώς μας. Αυτή η Ανάσταση μας χαρίζει ελπίδα και δύναμη για τη ζωή, επειδή μόνο αυτή μπορεί να νικήσει την απειλή του θανάτου και τον φόβο της ελεύσεώς του. Η Ανάσταση ανανεώνει και ανακαινίζει την ψυχή μας και αφθαρτοποιεί το σώμα μας. Όσο ζούμε την επίγεια ζωή μας είναι η μόνη δύναμη για να αντιμετωπίσουμε τις δυσκολίες της. Αλλά και όταν φτάσουμε στο τέλος της επίγεια ζωής μας, μας ανοίγει τον δρόμο της αιωνιότητας. Ο αναστημένος Χριστός ως τέλειος άνθρωπος αναστήθηκε και την ίδια πορεία θα ακολουθήσουμε και εμείς, δια του τάφου θα εισέλθουμε στην αιώνια ζωή. Αυτό είναι το μήνυμα της Αναστάσεως. Μέσα σε αυτήν την αναστάσιμη χαρά η Εκκλησία τοποθετεί και την τιμή προς το πρόσωπο της Παναγίας μας ως Ζωοδόχου Πηγής, ή επί το ορθότερον Ζωηφόρου Πηγής, όπως αναγράφεται και στο Συναξάριο της ημέρας¹.

Η εορτή αυτή καθιερώθηκε στη ζωή της Εκκλησίας για δυο λόγους: έναν θεολογικό και έναν ιστορικό. Ας αναφερθούμε αρχικά στον ιστορικό.

Είναι από τις νεότερες εορτές της ορθόδοξης Εκκλησίας και καθιερώθηκε ως επαίτιος των εγκαινίων του Ιερού Ναού και του παρεκκλησίου του αγιάσματος στο όνομα της Θεομήτορος στο Βαλουκλή της Κωνσταντινουπόλεως. Εκεί λοιπόν σύμφωνα με τους ιστορικούς υπήρχε ναός επ' ονόματι της Θεοτόκου, ο οποίος χτίστηκε από τον αυτοκράτορα Λέοντα τον Α' τον Θράκα (457-474), ο οποίος αργότερα ανακηρύχθηκε

¹ «Τη Παρασκευή της διακαινησίμου εορτάζομεν τα εγκαινία του ναού της Υπεραγίας Δεσποίνης ημών και Θεομήτορος, της Ζωηφόρου Πηγής· έτι δε και μνείαν ποιούμεθα των εν τούτω τελεσθέντων υπερφυών θαυμάτων παρά της Θεομήτορος».

άγιος της Εκκλησίας μας². Ο Λέων έχτισε τον Ναό αυτόν δίπλα σε πηγή της οποίας το νερό θεράπευε από τις ασθένειες πολύ κόσμο. Λέγεται μάλιστα ότι εκεί βρήκε θεραπεία και ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός από την δυσουρία που τον βασάνιζε. Με τα χρόνια όμως ο ναός υπέστη πολλές φθορές από σεισμούς και από εχθρικές επιδρομές. Την μεγαλύτερη όμως καταστροφή του την υπέστη κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας, όποτε κατεδαφίστηκε ώστε να χρησιμοποιηθεί το οικοδομικό υλικό του για να χτιστεί το τέμενος «Σουλτάν Βαγιαζίτ». Όμως το 1833 ο Πατριάρχης Κωνσταντίας ο Α΄ έλαβε άδεια ανεγέρσεως από τον σουλτάνο Μαχμουτ Β΄. Σε 15 μήνες κατάφερε ο Πατριάρχης και έχτισε ναό περικαλέστατο του προηγούμενου και στις 2 Φεβρουαρίου του 1835 τέλεσε τα εγκαίνια του νέου ιερού ναού και του παρεκκλησίου μετά του αγιάσματος στο όνομα της Θεομήτορος ως Ζωοδόχου Πηγής.

Άγνωστο παραμένει γιατί καθιερώθηκε στο ορθόδοξο εορτολόγιο να εορτάζεται η Ζωοδόχος Πηγή την Παρασκευή της διακαινησίμου. Η απάντηση όμως δίνεται από τον δεύτερο λόγο που θα αναφέρουμε και είναι ο θεολογικός, αφού η Παναγία είναι η πηγή από την οποίαν γεννήθηκε ο Χριστός. Η ζωή και η Ανάσταση. Δηλαδή η αθανασία. Το σώμα της Παναγίας έγινε ο ναός και το κατοικητήριο του Θεού, έτσι ώστε ο Υιός και Λόγος του Θεού να λάβει το ανθρώπινο σώμα και να γίνει τέλειος άνθρωπος. Με το δικό του σώμα ο Χριστός αναστήθηκε και το θεοποίησε με την Ανάληψή Του πραγματοποιώντας το μεγαλύτερο θαύμα. Πως είναι, λοιπόν, η γυναίκα αυτή μέσα στην οποία έζησε για 9 ολόκληρους μήνες ο Χριστός και πήρε το σώμα και το αίμα της, να μην είναι ζωηφόρος; Να μην θαυματουργεί; Να μην θεραπεύει τους ανθρώπους; Να μην είναι πηγή ιάσεων και θεραπειών το ιερό της πρόσωπο. Και πως είναι δυνατόν μέσα στη χαρά της Αναστάσεως να μην τιμάμε το ιερό της πρόσωπο;

Στην ακολουθία της ημέρας και στην πρώτη ωδή του όρθρου διαβάζουμε: «*Ἱατρειὸν ὑπὲρ φύσιν, ὁ ναός σου σεμνή, δείκνυται πᾶσι Κόρη· ἐκ γὰρ θανάτου προφανοῦς τοὺς προστρέχοντας πιστοὺς, σαφῶς ἀνιστᾶ, καὶ πᾶσι τὴν ἄφθονον, ἀναβλύζει γλυκύτητα*»³. Επίσης, στον οίκο της ημέρας διαβάζουμε: «*....Χαῖρε, νοσημάτων*

² Η μνήμη του εορτάζεται στις 20 Ιανουαρίου.

³ Από την Α΄ ωδή του Όρθρου της Παρασκευής της Διακαινησίμου εβδομάδος.

παντοίων κατάλυσις· χαῖρε, παθημάτων ποικίλων κατάκλυσις... Χαῖρε, πορθμὸν ἀσθενείας δεικνῦσα· χαῖρε, φλογμὸν ἀρρωστίας σβεννῦσα»⁴. Τέλος, στον κανόνα του ὁρθρου της Παρασκευῆς της Διακαινησίμου καταγράφονται οι εξῆς ασθένειες: αιμορροΐα, ρίγος, δυσουρία, γαστρορροια, καρκίνος του στήθους των γυναικῶν, στείρωση, απόστημα, καρκίνος σώματος, πυρετός, πέτρα στα νεφρά, κώφωση, δυσεντερία, υδροκοιλία (συσώρευση υγροῦ στην κοιλιά, ασκίτης), φαγέδαινα (ελκώδης διαβρωτικὴ επεξεργασία), γάγγραινα, διάτρηση, λέπρα, τύφλωση, ξηροδερμία, δύσπνοια, παραλυσία⁵.

Μετά τον πόνο και την λύπη των Παθῶν του Κυρίου ἦλθε η χαρά της Αναστάσεως «ἰδοὺ γὰρ ἦλθε διὰ τοῦ Σταυροῦ, χαρὰ ἐν ὄλω τῷ κόσμῳ»⁶. Ο Χριστὸς εἶπε στους μαθητὲς του ὅτι «τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται»⁷, και διαβεβαίωσε τους μαθητὲς του ὅτι θα τους δει μετά την Ανάστασή του για να χαρεῖ η καρδιά τους. Δεν ἦταν δυνατόν, λοιπόν, να στερήσει την μεγάλη χαρά της ζωῆς Του και της Αναστάσεως Του ἀπὸ την Παναγία Μητέρα Του, την οποία ο ἴδιος ἐβλεπε να οδύρεται και να πονάει η καρδιά της κάτω ἀπὸ τον Σταυρὸ Του. Ψάλλει η Εκκλησία σχετικά: «Αυτὴ που πόνεσε περισσότερο ἀπὸ ὅλους ως μητέρα κατὰ το Πάθος του Χριστοῦ, ἐπρεπε πρώτη να απολαύσει τη χαρά και τη δόξα της Αναστάσεως του Υιού Της»⁸.

Με αυτές τις σκέψεις η Εκκλησία ὀρισε να εορτάζεται η Παναγία ως Ζωοδόχος Πηγή μέσα στην διακαινήσιμο εβδομάδα. Γι' αυτό και απευθυνόμαστε οι χριστιανοί προς την Παναγία με τα λόγια του Αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού «σὺ δὲ ἀγνή, τέρπου, Θεοτόκε, ἐν τῇ ἐγένεσει τοῦ τόκου σου»⁹, αλλά και με τα λόγια του αγγέλου που απευθύνεται στην Παναγία δοξολογούμε το Θεὸ λέγοντας «Ἀγνή Παρθένε, χαῖρε, και πάλιν ἐρῶ· Χαῖρε· ὁ σὸς υἱὸς ἀνέστη τριήμερος ἐκ τάφου»¹⁰.

Η παράδοση της Εκκλησίας αναφέρει ὅτι ο Αναστημένος Κύριος ἐφανίστηκε πρώτος στην Παναγία. Ὅταν το μήνυμα της Αναστάσεως μετέφεραν οι Μυροφόρες στους

⁴ Ἀπὸ τον οἶκο του ὁρθρου της Παρασκευῆς της Διακαινησίμου εβδομάδος.

⁵ Αρχιμ. Ειρηναίου Λαφτσή «Η συμβολὴ της Ὀρθόδοξης Εκκλησίας στην διαμόρφωση των Νοσοκομείων και της Ιατρικῆς Εκπαίδευσης», Αλεξανδρούπολη 2008.

⁶ «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι...».

⁷ Μάρκ. 10, 34.

⁸ Ἀπὸ το δοξαστικὸ της εορτῆς της Αναλήψεως του Σωτήρος.

⁹ Ἀπὸ την Θ' Ὁδὴ του ὁρθρου του Πάσχα.

¹⁰ Στίχος ἀπὸ την Θ' Ὁδὴ του ὁρθρου του Πάσχα.

Αποστόλους, όπως αναφέρουν τα εωθινά Ευαγγέλια, δεν έγινε αμέσως πιστευτό από τους Αποστόλους, πλην του Ιωάννου, για τον οποίον δίνεται η εξήγηση ότι γνώριζε το γεγονός της Αναστάσεως από την Παναγία που την είχε μαζί του μετά την εντολή του Χριστού πάνω στον Σταυρό¹¹. Γι' αυτό το γεγονός της παραδόσεως υπάρχει συμφωνία των ερμηνευτών Πατέρων ότι ο Χριστός Αναστημένος φανερώθηκε πρώτα στην Παναγία.

Η Παναγία, λοιπόν, προεξάρχει στην μεγάλη εορτή του Πασχα, επειδή είναι η πρώτη που είδε τον Αναστημένο Χριστό και έζησε την χαρά της Αναστάσεώς Του. Γι' αυτό η Εκκλησία τοποθετεί την θεομητορική αυτή εορτή που είναι μοναδική και ξεχωριστή, επειδή δεν αναφέρεται σε κάποιο γεγονός της ζωής Της, όπως τα Εισόδια ή η Γεννησή Της, αλλά στα θαύματά Της προς τους πιστούς για να τονίσει την πρώτη θέση της Μητέρας του Κυρίου στην δόξα της Αναστάσεως, που φέρνει τη θεραπεία στην ανθρωπότητα.

Αρχιμ. Ειρηναίου Λαφτσή
Παρασκευή Διακαινησίμου - 21 Απριλίου 2017

¹¹ «*Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. Ἔπειτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἴδου ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια*» (Ιωαν. 19, 26-27)